

լինաներու տակ, տոնեցին սուրբ նա-
Զարեհերուն մէջ ազգային եկեղեցական
նշանուոր հանդէս մի, հանդէս նա-
հատակութեան՝ արդանանց, զոր տո-
նեց այսօր նոյնպէս առաքելական Ս-
թողոյս միաբանական ուխտը, քաղա-
քիս հայ ժողովրդեան և հեռուոր եր-
կիրներէ գումարուած ջերմեռանդն
ուխտաւորաց հետ միասին, իայց,
Վարդանանց նահատակութեան հրա-
շարէ Տարեդարձը մի առանձին շքե-
ղութեամբ ևս կը փայլէ այսօր, վառն
գի միացած է յառանգաւորաց վար-
ժարանիս պարգևաբաշխութեան հան-
դիսին հետ։ Երգարև, շատ գեղեցիկ
և միսթիարական է այս գուգաւորու-
թիւնը, որ քրիստոնէական նահատա-
կութիւն և դաստիարակութիւն միա-
սին կը տօնուին, որով հնութեան
քաղցր յիշատակները և ներկայի քաղ-
ցրը յոյսերը իրարու հետ կը միանան։
Ուտի, մի կողմէն նահատակութեան
և դաստիարակութեան հանդիսիս խոր
հրդգաւոր զուգաւորութիւնը և միւս
կողմէն հանդիսակաւոր և հանդիսա-
տես հոգեգումար ակումբիս հաւա-
քումն, մի կողմէն յառանգաւոր ա-
շակերտաց ներկայութիւնը և միւս կող-
մէն դաստիարակութեան պաշտօնիս
պարասւորութիւնը, կրտսիպէն զիս,
այս ուրախական աւուր մէջ, բոլոր
հանդիսականաց ներողամիտ ունիւն-
դութիւնը խնդրել և յայտնել բանիւ-
այն հոգեւոր յուզման և զգացմանց
գէթ մի մասը. զոր կը յուզեն որոիս
մէջ ժամանակը և ներկայ հանդիսակա-
ւորութիւնը։

Մերկեանս շքեղ հանդէսը, խառ-
նուելով արիւնամներէ նահատակաց
Տարեդարձին հետ, ստիթ կուտայ
ինձ պարգաբանել, որ Վրդարեհ-
նահատակութիւն և Վրդարեհ-
նահատակութիւն և, հետեւապէս, մենք՝ որպէս քրիստո-
նեայ և զաւակ եկեղեցւոյ, ունինք

պարտը զինուորութեան և նահատա-
կութեան, ունինք հախաւորորդ, ու-
նինք պատերազմ և ունինք յաղթանա-
կելու անհրաժեշտ պարտաւորութիւն,
որոյ մէջ և մեր մարդկային գործունէ-
ութիւնը և քրիստոնէական կենդանու-
թիւնը, իայց՝ զինուորութիւն և պա-
տերազմ ասելով, մի գուցէ կարծուի,
թէ հուր և սուր քարոզելու երոժ եմ։
Սի գուցէ կարծուի թէ նարատկս է
աշխարհակալութեան անհեթեթ տես-
չը ջատագովել, որով երկար դարերէն
ի վեր անհատական և ազգային իրա-
ւունքներ տոնակիս կը լինին և շատ
անմեղ արիւններ գետորէն կը հոսին
ի նախափնս մարդկութեան։ Սչ,
Տեարք իմ պատուաւորք, այս չէ նաւա-
տակ, վառն գի ես ինքնին կը օտկամ
և կը սարսափիմ, երբ կը տեսնեմ
մարդկութիւնը տակաւին այն վիճակի
մէջ, որ զանազան ազգեր և լեզուներ
զանազան հասարակութիւններ և տե-
րութիւններ, իրենց իրաւանց անպա-
հովութեան, և կամ, որ աւելի չտը
է, իրենց վառաւորութիւնը ծաւալե-
լու համար՝ ուրիշ միջոց չունին, իայց
միայն հուր և երկաթ, որով միխոնա-
ւոր մարդիկ կը փարժուին և կը զին-
ւորին իրենց, ըստ մարդկութեան,
եղբայրները խողիտգելու և առաւել
քաջ գիշատողները՝ առաւել գովեստե-
ներ կը յափշտակեն, որոնք՝ փոխանակ
օգտաւետ աշխատանքներով զբաղելու
և բնութեան բարիքները հնձելու՝
մարդիկ կը հնձեն։ Իմ բանաստու-
թեան առած պատերազմը բարոյական
է, իմ ասած զէնքը և զինուորութիւ-
նը՝ հոգեւոր են, իմ ակնարկած զինա-
րանք՝ մեր մտաւոր և հոգեւոր կարա-
ղութեանց զարգացման կայարանն է և
և իմ ցուցնելու թշնամին է՝ ստու-
թիւնը, անիրաւութիւնը, մեղկու-
թիւնը, ագիտութիւնը և մոլութիւ-
նը, որոնք Սուրբ Վրդոց գեղեցիկ խաւ-

քով կուռած են Օգոսթինի աշխարհի, իշխանութիւն իւստարի : Այս պատերազմին է, զոր յարուցած է քրիստոնէութիւնը և զոր Մարկեանը, իբրև բերան բարձր քրիստոնէից, տաճանած է այսպէս . « Օր զէն զինուորութեան մերոյ ոչ է մարմնաւոր, այլ հոգևոր . . . Օր ոչ է մեզ պատերազմ ընդ մարմնոյ և ընդ արեան, այլ ընդ իշխանութիւնս և ընդ պետութիւնս և ընդ աշխարհական խաւարի » :

Սարգկութեան այս պատերազմը շատ հին է, Սենտ. Հանդիսականը, այս պատերազմը այն օրէն սկսուած է, երբ մարդը, իւր անմեղ և ազատական վիճակէն խոտորելով, չարիք յառաջ բերած է աշխարհի մէջ և ստիպուած է քրտամբ երեսաց իւր անմեղութիւնը և մարդկային կատարելութիւնը ձեռք բերել : Այս պատերազմը շատ հին է . բայց յաղթութեան միջոցը միայն քրիստոնէութեան Հիմնադիրը ուսոյց և սուանդեց մեզ, այն մարդու տէր Փրկիչը, որ մարդկանց յանդառնութեան դառն բաժակը քամեց . աւետարանական սկզբունքները իբրև յաղթութեան զենքեր մարդկութեանը կտակեց, խաղով մարդկային ազգի վրկութիւնը գնեց և իր հետևողները դէպի պատերազմի դաշտը առաքելով գոչեց . « Վնայէք, ես ընդ ձեզ եմ . » : Վաղելոցեցարութ, զի ես յաղթեցի աշխարհի » : (Յաղ. 3, 1) : Գոչեց, այսինքն բանիւ և արդեամբ ցուցի յաղթութեան միջոցները, պարզեցի աշխարհի զօրութեան դէմ այն դրօշը, որով պիտի պատերազմիր . որով պիտի յաղթէք և պսակուիք : Վրիստոնէութիւնը յաղթած է ուրեմն աշխարհի զօրութեանը, քանի որ յաղթական սկզբունքներ տւեաւարանած է . բայց պա-

տերազմը միշտ կը շարունակի և այս շարունակութիւնը մեր առաքինական կրթութեան և փառաւորութեան համար է : Սկսեմ, իրաւամբ տալիսք թէ կենդանի քրիստոնէութիւնը կենդանի զինուորութիւն է, և ճշմարիտ քրիստոնէից կենսերը . կենդանի նահատակութիւն է :

Տառնեինն դար է, որ այս փրկաբար նահատակութիւնը կը շարունակի և օր աւուր կը յաղթանակէ ազատութիւնը բանութեան, ճշմարտութիւնը ստութեան, արդարութիւնը անիրաւութեան, մարդասիրութիւնը տմարդութեան, յոյժը խաւարին և հոգին նիւթին : Այս յաղթութեան դրօշը առաւել պայծառ երանգներով պիտի ծածանէր այսօր, եթէ երբեմն աշխարհասիրութիւնը և նիւթապաշտութիւնը, և երբեմն ապահովութիւնն ու անհոգութիւնը չը պատրէին քրիստոնէից արթնութիւնը և չը լծուցընէին սպառազինութեան եւ աւանդը : Այսին զի, քրիստոնէութիւնը ինչպէս որ զինուորութիւն է, նոյնպէս և արթնութիւն և աւանդ որոյ մեր զէնքերը կը յափշտակուին և մենք զինաթափ զինուորներու պէս, անարի վատութեամբ խաւարի իշխանութեանը կենթարկուինք : Սկսեմ, քրիստոնէական զինուորութեան յաղթանակն առաւել այն ժամանակ արագահաս է և անվերջ, երբ մարդ իւր վրկաւոր նպատակին և կոչմանը կը հակէ և երբ դէպի իւր մարդկային սղոնազօրութեան և աստուածամասնութեան բարձրութիւնը կը ձգտի, որուն հասնելու համար անհրաժեշտ կարևոր է հոնապազօրեաց արթնութիւն : Այսին զի, ով է մարդու ակիզը, Աստուած : Ի՞նչ է մեր գործողութեան բուն պաշտմանը . — Աստուծոյ կամքը : Ի՞նչ է մեր վախճանը . — Աստուծոյ վրկաւորութեան : Եւ քանի որ մարդն է Աստուծոյ

Լսող-ծափ է ար. Լսող-ածն է զւրեմն
մեք գործողութիւնքը, մեք կեանքը,
մեք անձը կենդանի զո՛հ է զարարողագ.
պիտի լինին Լսող-ծոյ համար :

[illegible]

ուստի և մենք պարտական ենք մեր գլխաւորութեան պայմանները քաջ կրօնաւել և բոլոր այնմ կիր առնուել մեր գէշքերը ։ Վասն զի , ժամանակ կար , որ աշխարհի զօրութեան գէշքերն էին բռնութիւն և հուր և սուր , քանի որ , կա խաղան , այլաւք հանդերձ ։ Իսկ այսօր , են պատրաստ , հրապարակաւ , հեշտաւ սիրութիւն և նիւթապաշտութիւն ։ Դամանակ կար , որ քրիստոնէական միաբանութիւնները կամ եկեղեցիներ , իւր ըստ ազգաց ազգաց , հալածանքով և սպառնալիքով , կը ջանային ստիպել , իսկ այսօր քաղաքականութեան հրապարակաւ և բարեբարութեան պատրուակաւ ։ Առաջինը , արտաքին պատերազմ էր կամ հալածանք , որ միայն քրիստոնէից տղաներ , հայրենիքը և երբեմն մարմինները մոխիր կը դարձնէին , իսկ վերջինը , սրտեր , արգելքն և կրօնական գաղափարներ և ընդ նմին ամբողջազգութիւններ կը փոխադրէին ։ Առաջին պատերազմին մէջ թշնամին գէշ մարդիկ մնէին և իւր արհաւիրակը կենդանութեամբ փոխանակ սարսափեցնէին , առաւել կը բոլորէին , պատերազմի նահատակութիւն կը վառէր այս , կին , զեռ , մանուկ , երիտասարդ և կուսան , իսկ վերջոյն մէջ թշնամին զաղաւթաւ և , որ կը պատրէ , կը մեղ կողմէն և բաժանելով ազգ յազգէ , կ'եղբայր եղբորն , կ'ստորկայնէ և կ'իջիւն ։ Եւ նմ չը խոտոտիւնիր , որ ծախսուի թշնամութիւնն առաւել վնասակար է և առաւել գիւրութեամբ արգելադրութիւններ , որ եկեղեցիները կը փոխադրեն քան յայտնի թշնամութիւնը ։ Վէ՛ չը խոտոտիւնիր , որ նոյն իսկ մեզ ազգը և եկեղեցին ծագուել թշնամիներէն առաւել վնասագու՞նձ է քան թէ յայտնի ոսկներէն ։ Եթէ տարակոյս ունիք , (որուն քաղցր կը համարիմ չը հաւատալ) , թողունք ընդհանուր ազգաց տարեգրութիւններ ,

ձը, Չեզ կը թողում խելամուռը այս հարցմանց, պատասխանները 1) Ե՛մ, Հանդիսականը, վասն զի, ազգա-
յին պատկառանքը կ'արգելու ամեն
թերութիւն յերեւան հանել 1) յայն
այս կ'ասեմ, որ գերեզմանները հրէ-
թիւնը Բարեւոյնի ուսններէն կը կա-
խէր իր կրօնականները և չէր ազգեր
Եւրոպայ օրհնութիւնը օտար երկիր
ներու մէջ նաւագել 1), իսկ այսօր մեր
եղբայրներէն շատերը, մեզմէ բաժնը
առնալ առաւել լաւ կը համարին օտար
եկեղեցեաց քան թէ՝ Հայաստանեայց
մայրենի եկեղեցւոյ ծոցին մէջ սնանկը
և աղօթել 1) Ինչէ՛ն է այս խոստումն,
ինչէ՛ն է, որ այսօր չուզին և ելեբարա-
կանութիւնը երկրիս մէկ ծայրը միայն
հետ կը կրպակեն և ազգ՝ ազգի կը մտնե-
ցնեն 1) իսկ հայրենասիրութիւնը, այն
բնական և բարոյական մեղքնորը, ան
զոր կը գտնուի հայութեան տարերքը
իրարու հետ միանորել, արտերը աւ-
հոգիները յոգաւորել և ազգայնութիւնը
զօրոյցնել 1) Ինչէ՛ն է այս եթէ ոչ մեր
ազգիութեան, առնաւորաբար թեմէն,
օտարամարտութենէն 1) Թմրածութենէն
և անպատրաստ զինուորութենէն՝ ծառ-
ծառ թշնամիէն :

Իմացէք, 1) Ե՛մ, Հանդիսականը, որ
եթէ, ազգային շարժման փոքրիկ նշու-
մի սիրտս չըստիպէր և չը յաւագրէր
պիտի ժողովուրդի այս խորհրդարար ազ-
գաւ մէջ, այս մեծագուծար բաղժու-
թեան առջեւ, սիրտս ձեռքերս հետ
ի վեր կարկառել և լրկելէն հալա-
ծանք խնդրել հայութեան համար, ինչ
պէս Իգնատիոս հայրապետը մահուան
անկողնի մէջէն մաղթեց իւր աշակերտաց
համար, որոնք երեք անգամ օրհնու-
թիւն հայցեցին և երեք անգամ ևս կրկ-
նեց հայրապետը — հալածանք, հալածանք
և դարձեալ հալածանք 1) Միտի ստիպուէի
հարածանք խնդրել հայութեան հա-

մար 1) որպէս զի Հայք նեղուէին, լա-
թախէին 1) Երեւելքէն 1) Երեւելու-
քէն 1) Հարաւէն և Հիւսիսէն աղա-
քակ բաւաւային, մեկզմէկ որսնէին, իւ-
րարու հետ միմեային 1) միմեայց աղա-
կարութեան օժանդակէին և խմած
յին, որ իրենց զօրութիւնը իրենց սի-
րոյ և միութեան մէջ է, ճանաչէին որ
իրենց կրօնաւոր և փրկութիւնը իրենց
ձեռքն է, և միանգամայն խառնուանե-
ին որ իրենց ներկայն և անպագայն ի-
րենց հոգեւոր զինուորութեան և աղ-
գիտութեան գէղմ աշնեցած պատե-
րազմին մէջ է 1) :

Եւս էր ահա բաժանութեան
նպատակը, 1) Ե՛մ, Հանդիսականը, որ
յայտնեմ, թէ ինչպէս մեր լաւիկը,
նոյնպէս և մենք ունինք արարողութեան
թիւն զինուորութեան 1) առանց որոյ
կարուստ կայ մեր առջեւ 1) Եր նախ
նիքը արիւն թափեցին մեր աղջայնու-
թիւնը և եկեղեցւոյ սրբութիւնը
որահայտեցրու համար 1) մենք պարտա-
կան ենք գէթ բաւաւոր թափել 1) Եր
նախնեաց զաւակները խոնար բանե-
րու մէջ, հոտան և մահաշունչ օղեր
ծծեցին իրենց խիղճը և միտքը չըստ
կացներու համար 1) մեր գաւախները
պարտական են դնել դպրոցներու մէջ
նախ և ճշմարիտ գիտութեան, աղ-
գախութեան և մարդասիրութեան
կաթը ծծել 1) Եր նախնիք իրենց զին-
պարանոցները երկարեցին բռնաւո-
րութեան սրոյն առջեւ իրենց աղա-
ւորութեան և հայրենի օրինաց պահպա-
նութեան համար 1) մենք պարտաւոր
ենք գնել մեր պարանոցը խոնարհել
լուսաւորութեան հեղ լոյսն առիկ 1) Բան
զի, այժմեան դարու մէջ անգղաց պաշտ-
պանողական գէնքն է գաւախարարութիւն
և լուսաւորութիւն 1) Բան զի, ներկայ
դարս կը ձգտի վազմի դարուց զի-
նարանները փոխել 1) դպրոց, յարհա-
ւանոց և սուրն ու անպարզ 1) փոխել

Ս'եր աղբը երկար ժամանակէն 'ի վեր վարժած է մեծ յոյսեր տնուցանել իւր Հովառապետաց և հովուաց վրայ : Եւս ակնկալութիւնը գոչցեալ սովորաւ կան դարձած է՝ ոչ միայն հասարակ ժողովրդեան համար , այլ նա և գրա-
գիտաց : Եւստարակցա եւր , որ Լորըն տիր Վ : Գէորգ Կաթողիկոսի ընտրու-
թեանէն և օծաւ մէն 'ի վեր մեր ընթերցա-
սեր ազգայինք ակնկալութեամբ լեցուն գրութեանք շատ կարգացած են և տակաւին կը կարգան : Ուստի և մեր աւելորդ չեմք համարիր հրատարակել այս անգամ յաւաստ լեցուն փոքրիկ առ-
ջապատութիւն մը , զոր Կարինէն ազ-
ղած է խմբագրութեանս Ստեփան Տէր Սարգսեան Տարնոյի պատանին հրա-
տարակելու թախանձանք :

ՅՕԺ.ՈՒՄՆ

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒՆԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ

Սուրբ Եղեմիտի մասին 'ի րանիս :
Հայեր ամբ իրար համայնք աւախո .
Ի իւրեանք ժողով հայոց սրբոց
Օծաւ Եղեմիտեան Հայր հանուրը Հայոց :
Փառն փառն Եղեմիտեան համ շուշան վարդեր
Թախէր Թախիթիք , Ենծայեք Հայեր .
Յոյս աւեր մանկունք և աչք Եղեմիտեան
Մէջտ 'ի ծիրանի 'ի Հայր մեր Հայրնոց :
Հայոց շէշ իւր լոյսն կաթիլ տուր Մերան .
Մրտեց ա օծեց զհաւատ ընտելոյն .
Հայոց Հայրապետ յայնմա Գրիգորի
Հոստաւ , առաջ Հայրն նախ հովանի :
Հատ բեկեալ սրտեր և տխուր հայր
Եւսն ինչոյն իրենց կենաց գործադիկ .
Եւսն և յարութիւն Տէր մեր Հայրապետ .
Մենք օրենքի դեպ միշտ 'ի դարս անկեալ :
Հոգ ծաղկեց յերկնի , ճառանք քո թաղին
Տեառն Հայրապետի փեսայ տուր Զարին .
Ի իւրեանք նոր Կաթողիկոս
Հայր հեղ Հայրենեայ և թշուառաց յոյս :
Արատ Մարտին սարին դառնալին
Ընունք քո Վհիգ ուկեառա գրողի .
Հայոց երանայք լոյսն կարգան 'ի Հայս
Իւրեանք բարեպաշտ յիշելով յապալս :

Ի Պոլս 1867 Մայիս 22

* * *

Հեռեւեալ նամակը՝ զոր լինու-
նած եմք Վահրէէն հրատարակելու
խնդրանք , գրած է Վ . Պօսեյի Մեծ .
Եղեմիտեան , Եղեմիտեան մի որ ընդհա-
նուր երեսփոխանական ժողովոյ ան-
դամակցութեան պատիւն ունի , և ազ-
գասիրական գործոց մէջ առաջին դա-
հը : Թէ և Վեհ . Սրբազան Հօր ան-
փառասիրութիւնը չէր ներեր Հան-
գիստ միջոցաւ հրատարակել սոյն ու-
շաղրութեան արժանի գրութիւնը ,
այլ 'ի պատիւ թախանձանաց Սեփա-
պատիւ նամակագրին , որ Երբհայմ
Եղայ Յոհնէկեան բարեպաշտ անձն է՝
կրտսիպաւ իմք Ստեփան միջոցաւ հրատա-
րակել :

Վահրէ 1868 յունվար 24

«Մեհապատիւ Սրբազան Հայր :
«Սինդեա հոս պանդխտարանից կամ
լաւ ևս ճգնարանից մէջ առանձնացած
ազգասիրական եւանդեամբ հոգ և մաշ-
րլալով կ'ազգայնէիր բոս Վաւթի .
«Հայրեք զողջունէ զԵրուսաղէմի , և
զճնաւթեանէն ոչք սիրէիք զնա ո . Վի-
կընէր և միտ կը գնէր . . . Եւս դու Սրբ-
բազան հայր . գու միայն պատերուն
կոյրէն անգրագարած յիշեալ աղա-
ղակից ումնաքաղաք արձագանգը կը
լսէիր և կ'ընդունէիր անբութեամբ . ին-
չուն . վասն զի Երուսաղէմի ճնաւթեան
փափաքողները քովէ գ հեռու կը գրու-
նուէին :

«Եւստարակցիք , թէ եւ մեծագոյն
մասամբ Երուսաղէմի ճնաւթեան ցան-
կաղբը էին , այլ առ ահի . . . չէին
համարձակեր 'հոգեւոր Հօրդ մերձե-
նալու :

«Իսկ անոնք ոչք վաղադոյն զրոտ-
ցած էին 'ի սիրայ Երուսաղէմի , աւե-
լի եւս հեռի կը փախէին . որով Հայ-
րաբնակ պանդխտարանից սիրողներէն
և թէ չսիրողներէն միահամուռ դա-
տարկուած ասուգիւ ճգնատանի կերպ
պարսկէն առած էր :